

DIN ORORILE PRIMULUI RĂZBOI MONDIAL

Mircea Gelu BUTA¹

În ziua de 4 februarie 1920, deputatul doctor Aurel Morariu ține o cuvântare în ședința Camerei Deputaților din Parlamentul României în legătură cu jertfele pe care Bucovina a fost silită și forțată să le ducă în timpul Primului Război Mondial. Discursul este remarcabil nu numai prin onestitatea abordării acestei grave „chestiuni” a Bucovinei, ci și prin apelul la autoritățile românești de a face dreptate urmașilor celor trimiși la moarte de maiorul Eduard Fischer, un militar abuziv și fără onoare, „...De la începutul războiului mondial, din vara anului 1914, Austria, care pornise un război extrem împotriva statului rus și a celorlalți aliați ai noștri, a inaugurat și un război intern împotriva populațiunii civile de diferite naționalități, după provinciile în care acele naționalități locuiau. În Bucovina, războiul intern se ducea mai cu deosebire și cu mai multă strășnicie împotriva popoului românesc și a celui ucrainean”².

În acest registru, printre faptele și întâmplările memorialistice petrecute în orașul Bistrița în Primul Război Mondial, o reprezintă existența unui „lagăr al morții”, în care au fost internați și executați între anii 1914–1918 numeroși românii bucovineni.

1. Bucovina

Se știe că în anul 1775, frumoasa Bucovina, cu mulțimea țăranilor români, fusese smulsă prin viclene uneltiri străine de Țara Moldovei și alipită Imperiului Austriac. Nicolae Iorga a publicat chiar un articol intitulat „Cum a luat Austria, Bucovina”, în care spunea „La începutul veacului trăia un foarte însemnat istoric, Schoell, de naștere alsacian, dar consilier de legație și de regență al regelui Prusiei și om expert în ale diplomației, care a și scris o «Istorie a tratatelor». În acesta el are următorul rând: Austria achiziționează în umbra unei negocieri misterioase un ținut de 178 mile pătrate geografice și o populație de 132.000 de suflete...”, după care continuă „Consiliul de regență din Berlin știa cum se îndeplinesc în politică lucrurile mizerabile și el dovedește că știa și cum se înfiează”³.

Bucovina, devenită Ducatul Bucovinei în Imperiul Austriac, cuprindea

¹ Mircea Gelu Buta, Prof. Dr., Facultatea de Teologie Ortodoxă, UBB Cluj-Napoca, e-mail: buta-mircea@yahoo.com

² Aurel Morariu, *Chestiunea Fischer*, în Revista „Crai Nou”, 26 octombrie 2018.

³ Nicolae Iorga, *Cum a luat Austria, Bucovina*, Ziarul „Neamul Românesc”, 5 aprilie 1915.

un teritoriu ce acoperea zona adiacentă orașelor Rădăuți, Suceava, Gura Humorului, Câmpulung Moldovenesc, Vatra Dornei, Siret și Vicovu de Sus, precum și Cernăuți, Cosmeni, Zastavna, Vășcăuți pe Ceremuș, Vijnița, Sadagura și Storojineț (din Ucraina de astăzi).

La 4 martie 1849, românii bucovineni obțin un statut de oarecare autonomie a Bucovinei în Imperiul Austriac, iar la titlurile imperiale ale împăratului Franz Joseph se adaugă și acela de Mare Duce al Bucovinei. Va fi creată Dieta Ducatului Bukovina, în care românii dețineau majoritatea și care se va întruni pentru prima oară la 6 aprilie 1861. În plus, ținutul primește dreptul de a avea drapel propriu, în culorile albastru și roșu, dispuse vertical, și având în mijloc stema, reprezentând capul de bour.

Situația Bucovinei era complicată, și din cauza rivalității austro-rusești. Referindu-se la consecințele pe care cele două influențe le aveau asupra românilor, Mihai Eminescu constată, pe drept, că deosebirea dintre ele este de sistem și nu de esență: Austria îi strivește, în timp ce Rusia îi macină⁴.

La sfârșitul sec. al XIX-lea, în Bucovina conviețuiau doisprezece naționalități și zece confesiuni. Aici, „se vorbeau cele mai multe limbi decât în întreaga bătrână Austrie”, după expresia unui contemporan⁵.

Deși Austria lansase ideea statului ucrainean, și încerca să facă din Galiția orientală și Bucovina două citadele de unde să pornească propaganda ucraineană, în ideea creării unui stat ucrainean, în subconștientul lor, românii din Bucovina au fost întotdeauna susținătorii ideii de stat românesc: „*Ei erau cu toții naționaliști iredenți... Numai un singur politician român, Aurel Onciul, adera la ideea austrofilă... Așadar afirmațiile politice făcute la 1914 de șefii partidelor politice românești nu concordau cu situația reală. Ele erau simple afirmații rostite în fața oficialității. Poporul credea și dorea altfel*”⁶.

2. Bucovina, în timpul Marelui Război

În noaptea de 30 spre 31 iulie 1914, s-a decretat mobilizarea generală a bucovinenilor. Au fost încorporați în acele zile aproape 30.000 de bucovineni. Deoarece numeroși tineri au preferat trecerea în România, pe cărările ascunse din munți, pentru a scăpa de încorporare, autoritățile au recurs la măsuri de extremă duritate.

În toți anii războiului luptele au fost crâncene, iar teritoriul a fost stăpânit pe rând de armatele rusești și austriece. Ea a fost invadată, ocupată vremelnic de către ruși în trei rânduri: septembrie – octombrie 1914, între noiembrie 1914 – ianuarie 1915 și în iunie 1916⁷.

Atât armata austriacă, cât și cea rusească au devastat și rechiziționat

⁴ M. Eminescu, Opere, 9, București, 1980, pp. 331-332.

⁵ Erich Prokopowitsch, *Die Rumänische Nationalbewegung in der Bukovina und der Daco-Romanismus*, Graz – Köln, 1965, pp. 51-52.

⁶ Teodor Bălan, *Bucovina în Războiul Mondial*, Editura „Cernăuți”, 1929, p. 15.

⁷ Academia Română, *Istoria Românilor Vol. VII, Tom II*, Editura „Enciclopedică”, București, 2003, p. 366.

întreg teritoriul bucovinean, astfel încât situația materială a populației a devenit rea.

În timpul celei de-a treia ocupații, guvernul rus a desemnat un guvernator al Bucovinei, a numit prefect și primar, precum și un arhiereu rus în fruntea Mitropoliei bucovinene.

Pe de altă parte, administrația imperială austriacă a chemat sub arme un corp de voluntari ucraineni și un altul de legionari români și a rechiziționat aproximativ 70.000 de vite pentru aprovizionarea armatei, precum și numeroase alte bunuri. De asemenea, a fost dezlănțuit un val de persecuții asupra celor bănuți de sentimente ostile, instituindu-se tribunale militare⁸.

În august 1917, partea de nord a Bucovinei a fost evacuată de ruși, iar în martie 1918, în urma păcii preliminare de la Buftea, a trebuit să fie evacuată de români și partea de sud. „Țara a fost împănată de jandarmii lui Fischer⁹, cuprinsă într-o vastă rețea de spionaj. Toți suspectii de rusofilie erau arestați, acuzați de spionaj, de fraternitate cu dușmanul și de trădare de patrie. Pentru eficiență, Curțile Marțiale se deplasau dintr-o localitate în alta, iar în intervalele ocupațiilor rusești ele funcționau în localitățile vecine din Galiția, Maramureș și Transilvania. Și pentru că acțiunea judiciară nu părea destul de expeditivă, s-a recurs la execuțiuni sumare. Ordinele erau venite fie de la generalul Josef Freiherr Kövess, comandantul frontului bucovinean, sau de la subalternii săi, fie de la colonelul Eduard Fischer, și îndemneau pe jandarmi să nu-și mai piardă timpul cu trimiterea vinovaților înaintea Curților Marțiale, ci să se facă doar un scurt interogatoriu, să se alcătuiască un scurt proces-verbal și să fie împușcați pe loc, dându-se astfel un exemplu populației civile”¹⁰. Mai mult, un ordin al contelui Meran, guvernatorul Bucovinei, face cunoscut populației că, „comandanții militari au ordin strict să împuște pe loc pe oricine care se face chiar suspicios de trădare sau de altă purtare dușmănoasă statului”¹¹. S-a ajuns astfel, ca pe baza unei simple bănuieli, sau a unui denunț nefondat, oamenii să fie încarcerați cu lunile sau cu anii, în care timp „gospodăriile se iroseau, bățai barbare, internări în lagărul de la Thalerhof, în Stiria, cuiabar de dezinterie și tifos exantematic, în care mureau până la 30 de oameni pe zi, spânzurătoarea, pe simplu ordin al câte unui ofițer sau chiar jandarm, monștri degenerați, care își făceau o plăcere sadică din a vedea legănându-se cadavrele agățate de copacii din păduri, de felinarele de

⁸ *Ibidem*.

⁹ Eduard Fischer (1862 - 1935). S-a născut în familia unui mic arendaș de origine evreiască din Carapciu pe Ceremuș, din Ucraina. A fost comandantul jandarmeriei din Ducatul Bucovinei. În timpul Primului Război Mondial s-a remarcat deseori prin cruzime și atitudine ostilă față de români. Înaintat la gradul de general în Armata Imperială începând din anul 1916, a fost considerat ca inamic de război al României. La începutul anului 1919, autoritățile române l-au internat, împreună cu soția sa, într-un lagăr de prizonieri de lângă Iași. Generalul Fischer a fost eliberat în 1920 și trimis în Austria, în anul 1927 este numit Cavaler al Ordinului Maria Terezia, pentru întreaga activitate pe care a desfășurat-o în Bucovina. În ultimii ani ai vieții s-a convertit la catolicism. Ultima sa publicație a fost cartea de memorii „Krieg ohne Heer, meine Verteidigung der Bukowina gegen die Russen” („Război fără armată, apărarea Bucovinei de către mine împotriva rușilor”). Moare la Viena în anul 1935.

¹⁰ Constantin Kirițescu, *Istoria războiului pentru întregirea României (1916-1919)*, Ed. II, Vol. 3, Editura „Cartea Românească”, pp. 345-348.

¹¹ *Ibidem*.

pe străzi, sau de pe stâlpii de telegraf¹². În piața Austria din Cernăuți funcționau două spânzurători; la unele dintre ele călăul Joseph al Bulkacz „nu făcea față comenzilor”¹³.

Maiorul Eduard Fischer s-a remarcat deseori prin cruzime, și o atitudine ostilă față de români, fiind mânat de ideea că „în Bucovina eu nu cunosc numai trei națiuni: nemți, jidani și trădători”¹⁴. Acestea sunt efectele zvârcolirilor care au creat colonelului Eduard Fischer o tristă celebritate, dându-i supranumele de Tatăl Spânzurătorilor, și care au mănjit cu sânge și noroi ultimii ani ai regimului austriac în Bucovina¹⁵.

3. Curtea Marțială de la Bistrița

Dintr-un studiu al profesorului Ștefan Lupu¹⁶, aflat în arhiva personală, aflăm că în timpul Primului Război Mondial, la Bistrița a existat o Curte Marțială pentru judecarea și executarea românilor bucovineni, învinuiți, pe drept sau pe nedrept, de simpatie față de soldații ruși, în timpul cât aceștia au ținut sub ocupație Bucovina¹⁷.

Curtea Marțială a fost instalată în Cazinoul Ofițerilor de pe strada Michaelis (Alexandru Odobescu). Pentru amenajarea închisorii, au fost rechiționate sălile de clasă de la parterul școlii civile maghiare de băieți, aflată în apropiere, și la care fuseseră elevi cu ani urmă frații Liviu și Emil Rebreanu.

Numeroși intelectuali și țărani, bărbați și femei, tineri și bătrâni, au fost aduși din Bucovina și înghesuiți în camerele acestei închisori improvizate, cu santinele și zăbrele de fier la ferestre. Înainte să fie azvârliți în celule, deținuților li se făcea o percheziție corporală, de către comandantul închisorii, un plutonier major, bucovinean de origine, cu o înfățișare și apucături de călău, și de către ceilalți paznici ai sinistrului lăcaș, care-i despuiau pe bieții oameni de obiectele mai de preț, și pe care și le însușeau, așa cum relata profesorul pensionat Iuliu Oprea, fost elev al școlii în acele vremuri. Până la judecarea, care se sfârșea cu condamnarea la moarte și apoi cu executarea, deținuții erau lăsați fără hrană și apă, încât urletele lor străbăteau până în stradă¹⁸.

Iată scrisoarea avocatului pensionar Mircea Costinean Beuca din

¹² *Ibidem*, pp. 348–349.

¹³ Paul Brașcanu, *Tunuri la porțile Bucovinei (1914–1918)*, Editura „Ștef”, Iași, 2015, p. 534.

¹⁴ *Ibidem*.

¹⁵ Constantin Kirițescu, op. cit., pp. 348–349.

¹⁶ Ștefan Lupu (1897–1973), s-a născut în cătunul Gersa – Rebrîșoara, din județul Năsăud. A urmat clasele primare în comuna Rebrîșoara, iar apoi liceul la Năsăud. După doi ani de studenție bucureșteană (1918–1920), avându-i profesori pe Ovid Densușeanu, Mihail Dragomirescu, Ioan Bianu și Nicolae Iorga, se transferă la Universitatea din Iași, pe care o absolvă în anul 1922, având specialitatea limba română și latină. În toamna anului 1924, a fost numit profesor la liceul de băieți „Alexandru Odobescu” din Bistrița. A publicat numeroase studii de istorie a literaturii, și istorie locală.

¹⁷ Ștefan Lupu, *Un lagăr al morții la Bistrița, între anii 1914–1918*, Arhiva personală Profesor Vasile Rațiu, Bistrița.

¹⁸ *Ibidem*, p. 4.

Câmpulung Moldovenesc adresată profesorului Ștefan Lupu, și în care scrie despre tatăl său, fost deținut o perioadă de timp în această închisoare:

„Tatăl meu, s-a născut în comuna Ropcea, județul Storogineț, la 2 februarie 1865, și a murit la 2 septembrie 1943, la Câmpulung Moldovenesc. A fost învățător în comuna Straja din județul Rădăuți, apoi în comuna Noua Sulița, din județul Cernăuți, timp de 26 de ani, când s-a declanșat Primul Război Mondial... Deoarece comuna Noua Sulița era situată la trei hotare între: România, Rusia și Austro-Ungaria, tatăl meu, în calitate de director școlar la o școală cu opt clase, care a fost ridicată prin străduințele lui, a desfășurat o activitate școlară și culturală apreciată de autoritățile superioare. Limbile de predare au fost româna și germana. El fiind bun român, pe lângă cântecele oficiale, a cântat cu copiii și cântece patriotice românești: „Pe-al nostru steag”; „Trei culori”; „Scumpă țară și frumoasă”; „O, Moldova, țara mea”; „Drum bun, drum bun, toba bate” etc., etc...

În vacanță, ba chiar și în timpul anului veneau în excursie la noi din România, în special de la Iași, profesori universitari, învățători, scriitori și poeți, care găseau în casa părinților mei o primire caldă și frățască. Această atitudine românească, nu i-a fost obiectată niciodată, fiindcă el își făcea pe deplin datoria față de țară și de școală, fiind un om drept și cinstit.

În luna august 1914, când s-a declanșat războiul, părinții mei și noi, doi copii (un frate de 10 ani și cu mine, de 7 ani) ne-am refugiat la Cernăuți, după ce au predat cheile școlii primarului, lăsând absolut toată averea noastră în voia soartei, luând cu noi strictul necesar din îmbrăcăminte și lenjerie.

Neavând în Cernăuți locuință, după scurt timp ne-am refugiat în comuna Arbore din județul Suceava, la un frate de-al mamei, care era director școlar în acea comună.

În timp ce a fost director școlar la Noua Suliță, tata avea interese de serviciu la Cernăuți și totdeauna când pleca la Cernăuți, trecând prin comuna Jucica-Veche, făcea semn cu batista la o soră de-a lui, care locuia în apropierea gării. Atunci când ne-am refugiat, tatăl meu, ca de obicei, a făcut semn cu batista surorii sale din Jucica-Veche. După ce războiul începuse, desigur cineva l-a denunțat pe tatăl meu că a făcut semne la ruși (ori până la granița rusească erau 40 km).

În ziua de 28 septembrie 1914, pe când eram la Arbore, doi jandarmi din Gura-Humorului, din ordinul colonelului Fischer, l-au arestat pe tata și l-au dus la închisoarea din orașul Gura-Humorului, unde a stat închis peste noapte, iar dimineața l-au încolonat cu alți intelectuali, în majoritate români (preoți, învățători și funcționari) și i-au expediat legați în Vatra-Dornei.

Printre cei arestați au fost și doi preoți ruteni, îmbrăcați în haine preotești, pe nume Chibidevici și Iavorschi. Pe tot drumul, deținuții au fost scuipați, ghionțiți, bătuți și palmuiți de jandarmii austrieci și acuzați ca trădători de țară.

De la Vatra-Dornei până la Prundu-Bârgăului – se mai spune în scrisoare – au fost aduși pe jos, iar apoi cu trenul până la Bistrița, de unde, fiind închiși, numai foarte puțini au fost eliberați, ceilalți au fost spânzurați, după ce în prealabil au fost bătuți, jefuiți de ceea ce mai aveau asupra lor și chinuiți.

Mama, imediat după arestarea tatei, l-a urmărit, și numai datorită ajutorului

unor buni români, ca protopopul Eliseu Dan¹⁹ și familia Dumbravă, tatăl meu a fost eliberat. La Tribunalul militar din Bistrița erau și doi români, un căpitan, Beudaș, și un locotenent, Mătăsar, datorită cărora tatăl meu, fiind găsit nevinovat, a fost pus în libertate imediat după sosirea mamei la Bistrița”²⁰.

În arhiva profesorului Ștefan Lupu există și alte informații despre eliberarea din închisoare a învățătorului bucovinean Vasile Costineanu Beuca. Iată o scrisoare a profesorului pensionat Traian Dumbravă, de loc din Bistrița, însă domiciliat în Câmpulung-Moldovenesc, trimisă în data de 5 decembrie 1970: „Într-o dimineață a sosit la noi d-na Costineanu într-o stare sufletească deplorabilă, trimisă de fostul protopop Elisei Dan, unchiul mamei mele, care i-a spus că mama este în stare să facă totul pentru eliberarea d-lui Costineanu, căci tatăl meu era pe front. Imediat, după ce a servit-o cu mâncare, mama s-a dus la „făispân-ul”, adică la prefectul județului”.

Cu toate contrazicerile din afirmațiile cu privire la persoanele care l-au sprijinit să scape din închisoare, realitatea este limpede: învățătorul Vasile Costineanu Beuca din Bucovina a fost arestat în mod abuziv, din ordinul colonelului de jandarmi Eduard Fischer, escortat la Bistrița, cu lanțuri la mâini și la picioare, împreună cu alți deținuți politici, ridicați de la casele lor, ca și el, fără vreun motiv legal, și dat pe mâna Curții marțiale din acest oraș, care avea să-i pună sentința de moarte, într-un timp cât se poate de scurt.

Medicul Octavian Budușan din Bistrița, pe atunci elev la liceul german, își amintește că printre cei aduși la închisoarea din Bistrița se afla un preot dintr-o comună din apropierea orașului Câmpulung Moldovenesc, denunțat de un localnic, că după retragerea armatelor rusești, s-ar fi urcat într-o seară în turnul bisericii și de acolo ar fi făcut, cu o lanternă, semnale rușilor că austriecii se apropie de sat²¹.

În cercetările sale, profesorul Ștefan Lupu reușește să culeagă informații cu privire la execuțiile din lagărul de la Bistrița, relatate de doi localnici,

¹⁹ Eliseu Dan (1859-1927) - s-a născut la Susenii Bărgăului, județul Bistrița-Năsăud. După terminarea școlii primare în comuna natală, urmează cursurile școlii triviale din Prundu-Bărgăului, iar apoi în perioada 1876-1878, la Gimnaziul Grăniceresc de la Năsăud. La absolvire, se înscrie la școala „Andreiană” din Sibiu, a căror cursuri le-a frecventat între anii 1878-1881. Obține calificarea de învățător, și ocupă diverse posturi de funcționar în mai multe instituții civile și bisericești. În toamna anului 1884, s-a angajat ca învățător la Școala normală din Prundu Bărgăului, unde va funcționa până în septembrie 1897. În anul 1893, este suspendat din serviciu pentru atitudinea de susținere a *Replicii* redactată de Aurel C. Popovici. S-a căsătorit în anul 1899 cu Maria, fiica preotului ortodox Ioan Branea din Măierău, județul Mureș. Din anul 1897, devine păstor sufletesc al credincioșilor din Susenii Bărgăului, păstorie pe care o va onora timp de 30 de ani, până în aprilie 1927. Participă alături de alți fruntași de pe Valea Bărgăului la Marea Adunare de la Alba Iulia. A trecut la cele veșnice la 27 aprilie 1927, fiind înmormântat în curtea bisericii din Susenii Bărgăului (Cosmin Cosmuța, Andreea Dăncilă - Ineoan, Emanuil Ineoan, Bogdan Ivanov, *Prezențe clericale transilvănene la Marea Unire de la Alba Iulia*, Ed. Renașterea, 2018, pp. 247-250).

²⁰ Arhiva personală profesor Vasile Rațiu, Bistrița, Scrisoare trimisă de Mircea Costineanu Beuca din Câmpulung Moldovenesc, profesorului Ștefan Lupu, Bistrița.

²¹ Ștefan Lupu, *Un lagăr al morții...*, op. cit., p. 4.

Ion Irimie, fost elev la Școala Civilă de băieți în timpul Războiului Mondial, iar celălalt un om în vârstă, de origine bucovineană, pe nume Nicorovici. Aducându-și aminte de execuțiile ce au avut loc în anul 1916, aceștia relatau că la intersecția dintre strada Paielor și strada Toamnei, într-o sală de la parterul școlii, erau îngrămădiți cei condamnați la moarte, și ținuți timp de 24 de ore până la executare. În curtea școlii era un zid, în fața căruia erau înșirați câțiva stâlpi, de care cei condamnați erau legați pentru a fi împușcați. Acest ritual sinistru era executat de către un pluton de jandarmi, conduși de un subofițer. După ce așezau patul armei pe pământ, li se comanda „*stânga împrejur*”, și apoi „*încărcați armele*”. La comanda „*ochiți și trageți*”, soldații le duceau la ochi și descărcau puștile în condamnați.

Cei doi își amintesc că printre cei executați au fost și o adolescentă în vârstă de 16 ani „*foarte frumoasă, cu părul blond și bogat*”, pe nume Maricica Ivasciuc, și era originară din județul Storojineț. Motivele pentru care a fost condamnată la moarte erau neclare, iar în mulțimea care asista la execuție se zvonea că ar fi tras clopotele de la biserica din sat, pentru a vesti pe locuitori de apropierea trupelor austriece. După ce plutonul de execuție a tras, o parte din craniu, cu un smoc de păr, a sărit pe unul din pereții școlii și s-a agățat de un geam. După câteva zile, elevul Irimie Ion a desprins bucata de craniu și a îngropat-o între florile din grădina avocatului Gavril Tripon, care își avea locuința în apropierea școlii²².

În zilele în care aveau loc execuții, cursurile școlii erau suspendate, iar elevii curioși, urmăreau execuțiile din podurile caselor din vecini. După afirmațiile profesorului Traian Dumbrovă, pe atunci elev al acestei școli, se pare că au fost executați peste șaptezeci de români bucovineni. Cadavrele celor executați erau îngrămădite în lăzi de scânduri și transportate cu căruțele militare în cimitirul românesc, fără nici un ceremonial și semn la groapă.

Cei condamnați la moarte prin ștreang erau duși, sub escortă militară, la „*poligonul de tragere*”, amenajat în afara orașului, în pădurea Schullerwald. Bistrițenii vor denumi acel loc „*Valea Acăstăilor*”²³. Uneori condamnații erau puși să-și sape singuri gropile, în care erau aruncați după executare.

Într-o însemnare a procurorului pensionat Nicolae Cosma, fost elev în anul 1917 a școlii din Bistrița, se evocă o scenă care românilor le-a provocat multă satisfacție. Într-o zi, din celula închisorii a fost scos un deținut cu o statură impozantă, care, văzându-se ușurat de lanțurile de picioare, a izbit cu pumnul capul soldatului care îl păzea, a sărit gardul, în stradă, și de acolo, prin grădinile și ulițele din cartier, a ajuns la râul Bistrița, pe care l-a trecut prin ploaia de gloanțe trase de urmăritori și a dispărut în pădurea Schiftenberg, fără a mai fi putut prins.

²² *Ibidem*, p. 7.

²³ În limba veche românească, „*acăstăie*” folosit mai des la plural „*acăstăi*”, înseamnă spânzurătoare. Există și un blestem: „*mâncate-ar acăstăile*”, adică spânzurătorile. Termenul se găsește și în limba maghiară, sub forma *akasztás* (spânzurătoare). În ambele limbi cuvântul pare a fi intrat din limba turcă.

Epilog

Pentru o vreme, Bucovina își va găsi locul firesc în cadrul statului național unitar român, după ce „o sută patruzeci și patru de ani a îndurat suferințele unei ocârmuiri străine, care ne-a nesocotit drepturile de popor băștinaș”²⁴.

Începând din anul 1916, generalul Eduard Fischer a fost considerat inamic de război al României. La începutul anului 1919, acesta este luat prizonier de către autoritățile române, și internat, împreună cu soția, într-un lagăr de lângă Iași. Prin decret regal, Generalul Eduard Fischer a fost eliberat în anul 1920²⁵ și trimis în Austria, unde la 25 octombrie 1927 a fost decorat pentru „faptele sale de vitejie, pe frontul din Bucovina”, primind titlul de Cavaler al Ordinului Maria Terezia²⁶. A fost înmormântat în anul 1935 cu onoruri militare, în cimitirul Hietzing de lângă Viena.

Iată cum, fără a cerceta, devii foarte ușor purtător de vorbe frumoase despre realități pe care nu le-ai cunoscut, dar, „știitor”, îți dai cu părerea. Când puținii care știu adevărul vorbesc despre cruzimea autorităților austriece ocupante, despre adevărate atrocități comise de jandarmii imperiali asupra românilor îndeosebi, mulți dintre noi ne declarăm uluiți, total neîncrezători.

FROM THE ATROCITIES OF THE FIRST WORLD WAR

- Summary -

Unlike the Old Kingdom, which entered the war only in 1916, people from Transylvania, Bessarabia and Bukovina had supported the burden of the front since the beginning of the conflict. Whether we are talking about the internal or the external front, the years of the First World War were marked by great danger and restrictions, as well as refuge, restlessness and pain and, last but not least, great losses. The civil society was the most affected, losing human and material values which cannot be quantified and the war changed the attitudes and the behaviour of this society, crushing its ideals and dreams.

Like the people from Ardeal, the people from Bukovina experienced, during the Great War, the tragedy of the Romanian whose conscience was torn between the oath of loyalty to the Austrian emperor and the belonging to a nation against which he was forced to fight. The paper presents the story of an individual drama, with a symbolic value for the national tragedy, to which it became a victim of, namely Bukovina.

²⁴ Ion Nistor, *Unirea*, în „Glasul Bucovinei”, anul II, nr. 10, Cernăuți, 1918, p. 1.

²⁵ Neue Freie Presse nr. 24188, Viena, 20 ianuarie 1932, p. 7.

²⁶ Arhiva Maria Terezia, FISCHER Dr. Eduard RK Gendarmerie-Oberstleutnant 193. Promotion vom 25.10.1927.

PARMI LES HORREURS DE LA PREMIÈRE GUERRE MONDIALE

- Résumé -

Pas comme le Vieux Royaume, qui n'est entré dans la guerre qu'en 1916, la population de Transylvanie, Bessarabie et Bucovine a porté le fardeau du front dès le début du conflit. Qu'il s'agissait du front extérieur ou intérieur, les années de la Première Guerre Mondiale ont représenté des années tourmentées, restrictives, de refuge, des inquiétudes et de chagrin et, plus important, de nombreuses pertes s'y sont produites. La société civile a souffert le plus, vu les pertes humaines et matérielles, des valeurs qui ne peuvent pas être quantifiées, et à qui la guerre a changé des attitudes et comportements et a écrasé, tout de même, des idéaux et des rêves.

Tout comme les habitants d'Ardeal, ceux de Bucovine ont vécu pendant la Première Guerre Mondiale le drame du Roumain dont la conscience a été dépecée entre le serment d'allégeance envers l'empereur autrichien et l'appartenance à un peuple contre lequel il devait se battre. L'article présente l'histoire d'un drame individuel qui porte la valeur d'un symbole pour la tragédie nationale, à qui Bucovine est tombée la proie.

IE GRAUSAMEN GESCHICHTEN DES ERSTEN WELTKRIEG

- Zusammenfassung -

Im Gegensatz zu dem Altreich, das trat nur im 1916 Jahr in den Krieg ein, erlebte die Einwohner des Siebenbürgen, Bessarabien und Bukowina die Härten des Krieges von Anfang an. Der Erste Weltkrieg bedeutete jahrelang Schwierigkeit und Entbehrung, Zuflucht, Unruhe, Schmerz und nicht letztendlich großen Verluste, an die Heimatfront ebneso wie an der Kampf. Die Zivilgesellschaft war am stärksten betrafen und hat unschätzbare menschliche und materielle Werte verloren. Der Krieg bedeutete für die Zivilgesellschaft einen Wandel der Haltung und dem Betragen, es hat seine Träume und Ideale vernichtet.

Wie Siebenbürger, haben auch die Einwohner Bukowinas während der Erste Weltkrieg das rumänische Drama gelebt. Sie waren zwischen den Treueeid auf den österreichischer Kaiser und der Kampf gegen ihre eigenes Volk. Die vorliegende Arbeit beschreibt eine individuelle Geschichte mit einer symbolischer Werte für die nationale Tragödie in Bukowina.

Stema Bucovinei

Stema Regatului României

Aurel Morariu - Deputat bucovinean
în Parlamentul României, 1920.

Cazinoul ofițerilor – str. Michaelis (Alexandru Odobescu), Bistrița.

Liceul „Alexandru Odobescu” – Bistrița, str. Michaelis (str. Alexandru Odobescu), Bistrița.

Execuție publică de bucovineni – 1915.

Eduard Fischer (1862 - 1935).

Cavoul lui Eduard Fischer, cimitirul Hietzig, Viena.

